

Příloha 1

Rozhovor č.1

Já: „Kdy a proč vznikla židovská třída?“

„Jelikož je třída ve státní fakultní MŠ, respektujeme všechno, co je dané tím, že to je státní a fakultní MŠ. Židovská třída vznikla na podnět židovské obce v Praze, která hledala prostor, kde by mohly mít židovské děti specifické vzdělávání a výchovu. Přičemž v té době, a v roce 1994 to bylo dost novum, protože to bylo po roce 1989, do té doby se o židovství spíše nemluvalo, jednalo se o tabu, o čem se nemluví. To je okrajová záležitost, takhle jsem to vnímala. A myslím, že všeobecně to tak bylo. A protože v roce 1994 židovská obec v Praze jednala s panem Ronaldem Stevenem Lauderem, což byl předtím ambasador ve Vídni, a jeho rodina měla slovensko-maďarské zázemí řekněme. Jeho maminka byla ze slovensko-maďarského pomezí a přišla do Ameriky a tam vybuodovala kosmetickou firmu, a on se potom stal ambasadorem ve Vídni. Byl vyslán do Budapešti a viděl tam v synagoze modlit se několik židovských mužů a uvědomil si, že je to vlastně společenství, které nechtěl, aby bylo odsouzeno k vymření. V rámci židovské pospolitosti je důležité, aby bylo deset mužů, kteří se mohou modlit v synagoze, a tomu se říká minian. A jestliže jich není 10, tak je to vlastně, jak kdyby společenství nebylo. Je to takové ustanovení, že by se mělo sejít deset mužů. On tam viděl sedmnáct takových starých pánů ve věku asi jeho rodičů a uvědomil si, že to není jen otázka generace. Když skončil diplomatickou dráhu, a vrátil se do Ameriky, rozhodl se podpořit židovské vzdělávání na školách ve střední Evropě, a s tím taky přišel a navrhl židovské obci, aby spolupracovala, a tak byla vytvořena smlouva mezi Lauderovou nadací - nadace utvořená pro vzdělávání židovských dětí v Evropě. A židovská obec udělala smlouvu s Lauderovou nadací a potom jsme hledali prostory pro to, kde by mohla ta školka vzniknout. A tady byla jedna třída volná, tak byla udělaná dohoda mezi MŠ a pražskou židovskou obcí o tom, že bude vytvořena jedna židovská třída. Tak je to tady dvaadvacet let. A já jsem v té době, vystudovala pedagogiku a psychologii na FF UK, a v té době jsem pracovala v psychiatrické ambulanci pro děti a mládež na Praze 1. Tenkrát byly obvodní psychiatrické ambulance a já jsem tam pracovala na pozici psychologa a četla jsem v Lidových novinách, že je připravován tenhle projekt a hledají někoho, kdo by tam pracoval. Když mi to vysvětlili,

tak jsem se rozhodla v květnu, protože jsem viděla, že to lze, že přes to léto většinou ta klientela v ambulanci nebyla, tak jsem se rozhodla, že zkusím vypracovat ten projekt. Já jsem při tom ještě pracovala v kojeneckém ústavu, dětských domovech, jeslích, takže jsem měla zkušenosti s populací tohoto věku, tak jsem si říkala, že když jsem byla schopna v rámci populace běžně s těmito dětmi něco dělat, tak jsem se rozhodla pro ty židovské děti, i když musím přiznat, že já jsem o židovské víře a věrouce toho moc nevěděla, protože moji rodiče už byli asimilovaní a bylo to v souvislosti s válkou. Ta populace židovská buďto nepřežila, z největší části, nebo emigrovala nebo byla nucena se v rámci režimu asimilovat. Moje maminka už byla z asimilované české židovské rodiny a tatínek byl ze slovenské židovské rodiny, kde se vedla košer kuchyně a držely se židovské tradice. Já ale o tom vím zprostředkovaně, protože rodiče mého dědečka zemřeli s veškerou pravděpodobností v Osvětimi, pokud ne cestou tam. A otec už se s nimi nesešel, my víme z vyprávění jeho a jeho starší sestry, ale určitě to byla středostavovská židovská rodina, kde se držely židovské tradice a rytmus. Protože jsme žili na venkově, tak jsem o tom znala z vyprávění rodičů a ze způsobu, jakým oni hovořili o tom, jak žili. Ale nevyrostla jsem v tradiční židovské rodině, kde by byla věrouka, ale tradice samozřejmě jde se mnou, ale ne ten způsob života v tom smyslu, že bych třeba vedla košer domácnost, protože v padesátých letech na vesnici máma byla ráda, když byl jednou za týden řezník, a ta strava byla taková, jaká po válce byla. Tak to jenom okrajově. Takže tady vznikla třída pro židovské děti – v rámci toho jednak je tady košer kuchyně, děti mají výuku samozřejmě hrou, ale židovských tradic, historie, zvyků, a s tím souvisí svátky a židovský kalendář. A tím jsem vám vlastně řekla, jak to je.“

Já: „Jaké jsou okolnosti existence židovské třídy v MŠ?“

„Jak vznikla židovská třída jsem vám řekla. Jinak okolnosti vzniku té třídy. Je to tak, že ta třída tady je a vlastně je tady taky v souvislosti s tím, že když jsem sem prvně přišla a bavily jsme se s tehdejší ředitelkou o tom, zda ano a proč a jak, tak řekla, že to považuje za rozumné. Ta třída tady byla, ona ji potřebovala zaplnit. V té době to bylo obrácené, než je dnes, ta populace nebyla silná. Takže to byla i ekonomická záležitost té MŠ. A říkala, že si myslí, že to považuje za rozumné, že budou programy, které budeme dělat společně, budou programy, které se v židovské třídě budou dělat jinak, v těch ostatních třídách taky, a že si můžeme právě na něčem ukázat, co je jinak, co je podobné, co je stejné. A že to je důležité

vlastně pro soužití. Já jsem to považovala také za velice důležité, protože jednak něco takového tady za první republiky bylo, a když už to tady bylo, ta evidence toho, že to může být, bylo přerušeno válkou, to je jedna věc. Druhá věc je, že se mi líbilo programově, že ty děti jsou občany tohoto státu jako každé jiné dítě, tak proč by stát neměl přispívat na jejich vzdělání a výchovu v obecném slova smyslu, a že to, co chceme jinak, že židovská obec bude platit. To znamená vzdělání specifické, košer stravu. Rodiče samozřejmě platí, jako všichni rodiče v této školce. Ale to, co stojí navíc, tím, že to je košer strava, to znamená, že maso je nějak specificky dodávané, a je na tom nějaký dohled, a to co je navíc, si rodiče musí zaplatit, jako kdokoliv jiný, kdo chce něco navíc nebo jinak. Tenhle přístup obecně si myslím, že by měl být platný. Když jsme samozřejmě začínali, já jsem nevěděla, jak to bude a jestli se to bude dařit, a říkala jsem si, tak to zkusím. My jsme začínali se sedmi dětmi. Protože jsme neměli více dětí tehdy. Také rodiče se báli. Například jsem potkala na židovské obci vrstevnici mé maminky, která říkala, že snacha chce dát dítě právě do židovské třídy, ale že si myslí, že to není dobře. Jelikož když jsou židé pohromadě, vzejde z toho vždy něco špatného. Protože měla samozřejmě zkušenost z koncentráku, tak měla v zátylku nějakou úzkost, strach. A to samozřejmě není záležitost pouze té jedné generace. Pogromy jdou historií židovského obyvatelstva, ty pospolitosti, je pochopitelné, že lidé se obávají, mají nějakou úzkost, za ty děti, které doma mají.

Tak jsme to takhle zrealizovali. A vy jste se ptala ještě k těm rodičům, já budu mluvit takhle na přeskáčku. Ale tak jak se to vytvářelo, protože to je taky důležité proto, když budete popisovat, jak to vzniklo, bude se to snadněji popisovat. Člověk může mít jakékoliv ideály, které chce realizovat, ale musí vždy vzít v potaz tu skutečnost. A někde jsem četla, že je dobré mít vzdušné zámky, abychom měli o čem uvažovat a k čemu se obracet, ale současně jestliže je odtrhneme od té reality, tak je nikdy nepostavíme, protože se musí stavět na nějakých základech.“

Já: „Dostává MŠ příspěvek od židovské obce?“

„Židovská obec pravidelně přispívá a je to tak, že v podstatě, jak jsem řekla, že platí to, co je pro to třídu navíc a samozřejmě něco, co se společně vytváří. Například když se dělal projekt zahrady, tak židovská obec na to přispěla plotem – vraty do výše zdi, plotu, aby to

bylo jednak bezpečnější, a jednak z hlediska provozu té zahrady. Kvůli výtržnostem výrostků a účastníků fotbalového utkání na stadionu Sparta. To jsem řekla jako příklad. Vždycky se domluvíme-ťed' například židovská obec koupila keramickou pec pro MŠ, protože ta stávající už přestala být funkční. Koupili jsme pec a nebudeme vyčíslvat kolik, jakých dětí v tom peče. Protože si myslím, že je důležité jednak dobře komunikovat a žít ve společném prostoru s nějakým aspektem, dá-li se to tak říci, a současně velkorysosti, pakli-že to lze. ‘‘

Já: „Dochází do třídy pouze děti židovského původu?‘‘

„Jestli sem dochází pouze židovské děti. Ze začátku ne, ze začátku sem chodily židovské děti i děti nežidovské. Ale já jsem později pochopila, že vlastně pro nežidovské děti je to nesnadné pro budoucnost. Když bych měla uvést na konkrétním příkladu – u jedné dívenky si naopak myslím, že to byla velká výhoda. To byla rodina (maminka emigrovala jako dítě do Kanady, kde si založila rodinu). Pracovala v rámci ministerstva školství – dostala na rok možnost studovat zde. A pracovala na projektu v souvislosti s ministerstvem školství. Měli dvě dcery, mladší chodila do MŠ a měla nějaké problémy v satelitní školce na sídlišti, protože neuměla česky. Ona rozuměla, ale nevyjadřovala se správně. Paní učitelka nějakým způsobem pojala představu, že jí to nějakým způsobem říká špatně. Že jsou to schválnosti, přitom to dítě nebylo schopno se vyjadřovat. A oni hledali něco, kde by tomu dítěti bylo dobře. A my jsme v té době měli méně dětí, takže to nebyl problém. Jde o to, že tím, že žili v Kanadě a ten otec pracoval na nějakém projektu s inkluzí – zapojování indiánských dětí do vzdělávacího procesu. Takže oni byli hodně otevření vnímat různorodé kultury a holčička tady dobře zapadla, a současně si myslím, že po návratu to nebyl pro ni problém to brát jako jeden aspekt života, ale ne jako něco, čím ona důsledně žije a je to její vlastní. Což je často pro ty děti židovské. A na tom jsem snad i vysvětlila, že pro děti, které nejsou ze židovských rodin to může být nesnadné, aby se nejednalo o indoktrinaci. Já jsem říkala rodičům, kde jeden rodič je židovského původu a druhý ne. Říkala jsem rodičům, aby si to rozmysleli, aby dítě nebylo zmatené – kvůli tomu, že bychom tu například slavili svátek Chanuka a když potom dítě přijde domů a babička řekne, že Chanuka se neslaví, že máme Vánoce a drž se toho, přijde Ježíšek a ten ti přinese dárky. A ty si něco na Chanuka dostala, no tak dobře, tak to už si necháš. Je to pro to dítě potom prostor nepříjemný. Myslím si, že to dítě má vyrůstat v prostředí, které je pro něj zázemím, a ne v něčem, co je pro něj rozkolísané, nejasné,

nečitelné. Dospěla jsem k závěru, že to je jednodušší, když se tam děti cítí potom jako ve svém prostoru. Ale současně je to samozřejmě problém, protože každá rodina to má jinak a každá rodina je jedinečná. Posledních 5 let je to jinak, protože míst v MŠ je málo a tím, že židovská obec na to přispívá a rodiče na to přispívají, protože platí členský příspěvek židovské obci. Tak si myslím, že je jednodušší pro všechny zúčastněné, aby zde byly děti ze židovských rodin, protože jednak jinak nemůžeme, protože míst je málo, a postupujeme stejně, jako je dané. Ta kritéria jsou obdobná, jsme ve státní MŠ, to znamená, i když to nebylo dané předtím, teprve kdy nyní bude MŠ povinná pro pětileté děti, tak jsme přijímali nejstarší a potom mladší do tří let. Současně já jsem zastáncem, toho, co nás učil profesor Matějček. Je obecně platné, že MŠ je instituce pro děti od tří let, protože jsou to děti ve vývojovém věku, kdy je pro ně MŠ prostředím, které je pro ně zdravé v tom nejširším slova smyslu. Jesle nejsou MŠ. Jesle jsou sociální zařízení pro rodiče, ale ne pro děti. Účel je pro rodiče, to dítě by si to nevybralo, kdyby mohlo. Ale je to samozřejmě s nadsázkou, ale je to tak, ty děti do tří let nejsou schopné spolupracovat a zdravotní sestra/pečovatelka/vychovatelka se musí soustředit na každé jednotlivé dítě a nemůže předpokládat, že děti budou spolupracovat. Děti se to učí až od třetího roku. ‘‘

Já: „Jaké národnosti jsou děti, které do třídy dochází?“

„Tím, že jsme státní MŠ, tak vždycky jsou platné ty parametry, které jsou. Chodí sem děti české národnosti a teď podle nových parametrů, které jsou, dochází do všech tříd děti ze států Evropské unie. Tudíž i do židovské třídy. Když to nejsou děti ze států EU, tak to musí být nějakým způsobem zprocesováno tak, aby to odpovídalo parametrům, které jsou platné. Ale u nás jsou všechny děti z EU.‘‘

Já: „Jakým jazykem se ve třídě mluví?“

„Ve třídě se mluví česky, přičemž je k tomu výuka hebrejštiny, ale je to vlastně taky opět hrou. Je to třicet minut dvakrát týdně ve dvou skupinách a děláme to tak, že ty děti, které sem přicházejí, ty nejmenší tříleté, tak ty zůstávají se svou učitelkou ve třídě, aby se adaptovaly. Protože já si myslím, že ta adaptace je mnohem širší pojem, ne jenom to, co bývá označováno za adaptaci pro rodiče (šest týdnů až měsíc). Aby se tam usadily, bylo jim dobře, zvykly si. A ty děti starší ve dvou skupinách se učí hebrejsky, a zase je to hrou,

a jsou určitá témata. Je tady externí lektorka, která přichází dvakrát týdně. A kromě toho je tady keramická dílna s židovskými tradicemi, to už je volitelné a zase je to pro ty starší děti. Všechny kroužky jsou pro ty děti, které jsou starší, záleží na rodičích, jak to navolí. Tu keramiku většinou volí většinou rodiče, když ne pro děti čtyřleté, tak potom předškoláky, a myslím, že je to taky důležité, protože ono se to hodně váže na židovské svátky. Samozřejmě, že v průběhu školního roku nedělají jenom to, co se týče židovských tradic, ale ono se to velice dobře dá propojit, například s ročními obdobími. Když je podzim, obtiskují listy do keramické hlíny, a tak se postupně o tom hovoří. ‘‘

Já: „Proč posílají rodiče své děti právě do židovské třídy?“

„Chodí sem děti těch rodičů, kteří je sem pošlou. Samozřejmě, že kdo chce, může chtít cokoli, ale musíme vycházet z toho, jaké jsou děti, kolik jim je, co oni potřebují a chtějí, a jaké mají rodinné zázemí. A také z té reality, kde žijeme. Zpočátku bylo mnoho iniciativ, protože každý má svou představu, jak by mohl žít někdo jiný. A co by mohl dělat, jak by to mohl dělat, co by bylo nejlepší pro toho druhého. Ale my musíme vycházet z toho, kde je ten dotyčný. Takže příklad třeba. Někdo se mě ptal, jestli kluci nosí kipy. Jestliže se rodiče rozhodnou, že chtějí, aby dítě nosilo kipu, a to dítě bude nosit kipu, můžu tomu těžko zabránit. Ale nikdy bych neudělala to, že bych říkala někomu, že musí nosit kipu, zvlášť na veřejnosti. Protože tím se člověk zvnějšňuje té společnosti jinak, než je ta společnost většinová. A může to být pro něho nějakým způsobem komplikující. Zvláště pro to dítě. A navíc, to jsem řekla obecně, to mu může způsobit i nějaká nedopatření, nedorozumění, případně nějaké antisemitské útoky. Dnes už musím říct takto, ale člověk, jestliže cítí zodpovědnost, za ty děti, tak vůbec nevytvoří situaci, kdy by tento prostor mohl vzniknout. Takže to je takto. Ale jsou asi společenství židovská, určitě jsou taková, kde je to jednoznačně dané, jako v některých muslimských společenstvích je dané, že se nosí jiné atributy a v některých křesťanských společenstvích je dané, že bez křížku na krku se žít nemá. No, ale já tady nejsem za nikoho, a tudíž považuji za svou povinnost nechat těm dětem volný prostor pro seberealizaci, jako má každá živá bytost, a v součinnosti a v souvislosti s rodinou vyrůstá a vytváří si to, ten člověk sám pro sebe samozřejmě. A v souvislosti s tím jsem chtěla říct, že jsou rodiny, které židovské zázemí žijí zprostředkovaně skrze předky, nebo tak jak se v té rodině traduje. A protože tady ta tradice byla přetátá v důsledcích té historické skutečnosti, která tady byla, a

těch lidí vlastně přežilo asi tak ze 70 000 cca 10 000. To jsem řekla špatně. Přes 70 000, téměř 80 000 českých a moravských židů zemřelo podle záznamů v Pinkasově synagoze. Někomu se podařilo odejít, málu se podařilo mít nějaké falešné dokumenty nebo žít jako skrývaný. Takže tady bylo přes 100 000 lidí židovské populace podle sčítání v roce 1930, ale myslím si, že to bylo v té knížce *Remembering voices of prague jewish women*. Tam na titulní stránce ta čísla jsou uvedena. To už v rámci společenství v průběhu první republiky bylo hodně lidí, kteří se podíleli na vytváření společenství, a myslím si, že jedním z důležitých a dobrých aspektů tehdejšího řízení bylo, že občané byli chápáni jako sobě rovní, což my dnes považujeme za samozřejmost v rámci demokracie, ale tenkrát, kdy to tak ještě úplně nebylo, protože doznívala atmosféra té monarchie, a nebylo dlouho po těch procesech - po procesu ve Francii a po procesu s Hilsnerem v Čechách. Já si myslím, že když se učíme z historie, že je důležité chápat to, co tady jednou bylo, za prostor možného. Samozřejmě ne v té podobě, která byla, protože jsou kulturně-historické i demografické okolnosti, které vytváří jiné souvislosti, ale je dobré to, co v té historii bylo nosné a funkční, a osvědčilo se nějakým způsobem, zkusit přenášet v podobě možného dál. Já jsem schválně nepoužila slovo transformace, které je teď běžné, protože transformovat můžu nějakou technologii přesně danou. Takže to by bylo k tomu.“

Já: „Jaké se užívají metody práce s dětmi?“

„Metody práce jsou vlastně úplně stejné. Jestliže máme kalendářní rok 5777, kdyby se židé nestarali o výchovu a vzdělávání, tak by zde nebyli. Musí se to přenášet, předávat, pěstovat, a myslím si, že v rámci židovského společenství je kladen důraz na jeden z nejdůležitějších aspektů života - výchovu a vzdělání dětí. V židovských rodinách je dítě považováno za skvělý dar, to je to nejdůležitější. Bylo řečeno „Nechť je vás tolik, jako je písku na zemi a hvězd na nebi.“ Metody jsou úplně stejné. Napadlo mě, že jedna, která je odlišná je tím, že je tady košer kuchyň, tak jsou také na některé svátky specifická jídla. Na Chanuka se jí takzvané laktes. To jsou malé bramboráky nebo něco smaženého, protože je to v souvislosti se svátkem Chanuka. Je důležitý olej, takže se dělají něco jako vdolky. Děti, když to zažijí třikrát, tak se jim spojuje jídlo s tím určitým svátkem, což je pochopitelně patrné i v českém křesťanském prostředí, kdy se vám spojí Vánoce s kaprem, salátem a vánočkou. Je to stejná metoda, ale v jiném koloritu.“

Já: „Podle kterého kurikula se v židovské třídě pracuje?“

„To jsem vám řekla, že tady je jednak TVP Jaro, léto, podzim, zima. A další aspekt je židovský kalendář – židovské tradice, svátky, zvyky v průběhu roku. A tradice a zvyky se prolínají tím kalendářem, takto se nám to zdá nejjednodušší. Vždycky ten obsah je každý rok trošku jiný, v tom, co se činí. Třeba Tu bi-švat je židovský svátek stromů. Předtím ještě musím říct, že židovský kalendář je jiný, protože máme rok 5777, a podle křesťanského kalendáře je rok 2017. Židovský kalendář nemá 12 měsíců, čili 29, 30, 31 dní. Tak se to posunuje a nemůžeme říct, že tolikátého budeme dělat toto. To jaro, léto, podzim, zima tedy zůstávají stejné. Tak třeba v lednu a únoru obvykle je svátek stromů a někdy si děti udělají mozaiku stromů společně, jiný rok si udělají každý svůj stromeček. Jedna výtvarná práce, na kterou si pamatuji, která se mi líbila, byla z korkových zátek. Nakreslily si strom a z korkových zátek tam udělaly holý strom v zimě a různě. Někdy to, co dělám ráda, se nám prolne, děláme takový strom dobrých skutků. Děti si vytvoří strom, a pak si tam dělají listy, ovoce, podle toho, jak je průběh roku. Někdy to mají za odměnu, když třeba udělají nějaký dobrý skutek, tak si tam udělají ovoce. To vám říkám na příkladu toho jednoho svátku, svátky samozřejmě zůstávají stejné, ten obsah toho, co se činí, je jiný.“

Já: „Jakým způsobem jsou děti vedeny ke kulturnímu dění?“

„My chodíme do synagogy. Synagoga, jestli víte, není společenství jenom pro modlení se, synagoga je společenství pro setkávání se, tam se lidé o Šábesu, respektive v pátek tedy před Šábesem potkávají. Slaví se tam svátky, slaví se tam narození dětí, svatby, obřizky, jsou tam pohřby. Takže vlastně celý života běh souvisí s prostředím a další věci samozřejmě s vírou souvisí – životní styl, umění, literatura. I to, že liturgie je zvnějšňovaná, že má určitý rytmus ta modlitba. S tím to vše souvisí a zároveň na tom, ve které rodině, jak kdo žije. A já považuji za důležité, abychom každé té rodině umožnili, aby to žila tak, jak oni mají. Je nesmysl tak či onak podstrojovat nebo říkat, že se to má. Protože děti patří rodičům, ne nám, ale současně ty děti jsou vychovávány pro ně. To znamená, ani pro ty rodiče, ani pro nás. A to znamená, jak se to povede, o tom budou ony jenom vypovídat, za nějakých 13, 15 let. Naučila jsem se, že když se jim moc neubližuje, vyrostou zdravě. Děti většinou – budu referovat ze záznamů židovské obce. Ty reference – čtyři ze sedmi končí bakalářské/magisterské studium.

Jeden synek kulturního ataše izraelské ambasády, o tom nevíme samozřejmě nic. O jednom vůbec nevím nic – tam to bylo problematické v souvislosti, že jeden rok, myslím, že to byl nežidovský chlapeček, což je podstatné, protože židovské rodiny bývaly soudržné, byla to prestiž rodiny žít pospolitě nebo tak to bylo obvyklé. I možná je to tím, že byla vlastně ostrakizovaná ta rodina, takže držela pospolu, protože žila na okraji té společnosti. Jeden rok tatínek dal mamince k Vánocům nebo na konec roku krabičku, a v tom byly klíčky od auta, a další rok jí oznámil, že začíná nový život, že odchází. Takže to dítě tím bylo zasaženo, nevím, jak to bylo dál, on už potom začal chodit do ZŠ a já ztratila kontakt. Tak to je ale neobvyklé v rámci židovské pospolitosti nebo tak, jak se židovská rodina tradovala. Ale současně na tom chci ukázat, jak je pro to dítě úhelné, co se v té rodině děje, což vůbec nesouvisí s nějakou vírou, a to dítě pochopitelně to poznamená na celý život. ‘‘

Já: „Mohou se ke kurikulu vyjadřovat i rodiče?‘‘

„Jestli se ke kurikulu mohou vyjadřovat rodiče? Samozřejmě, každý se může vyjádřit k čemukoliv chce, a samozřejmě jsou určité dimenze, které držíme, protože to je pravdou, že ti rodiče u nás v židovské třídě jsou více iniciativnější. Mají to tak trošku více za své. Ale současně židé jsou dost činorodí. Ti rodiče se samozřejmě vyjadřují na rodičovských schůzkách, a nebo mně řeknou, jak by to chtěli, nebo co by si představovali, a já se musím pohybovat v mezích možného. Na druhé straně je pravda, že jsou hodně vstřícní, když to porovnáme v jiných třídách. Myslím si, co je výhoda a nevýhoda. V židovské třídě jsou děti tři roky, to znamená, že třídu mají za svůj prostor, nejenom děti, ale i rodiče. Kdežto v ostatních třídách postupují ze třídy do třídy. Na jedné straně, i ty učitelky, protože jsou tam dlouhou dobu, i to je asi zajímavé, že tam není žádná fluktuace na téhle MŠ. Protože tady pracují lidé, kteří tady chtějí být, většinou tedy. Když ty děti jsou společně v té třídě ty tři/čtyři roky, tak se učí od sebe vzájemně i v rámci toho, jak jsou od sebe vzájemně věkově i vývojově. V ostatních třídách je to více založené na soutěživosti, kdo první. Přišla jsem sem s tím, že je důležitější ta vzájemnost, než kdo bude první. Děti, když se učí od sebe vzájemně (například obléknout se jako ten starší) a starší může pomoci tomu mladšímu, že to je pro život mnohem významnější a důležitější a odpovídá to i způsobu života, jednak v rodině, ale i v židovském společenství. Že ti lidé se vnímají vzájemně. Jinak by život ztrácel smysl. Myslím, že vždy záleží na učitelce. Ta osobnost, která tomu dá ten tvar, a poté samozřejmě

jak na kurikulu, tak na tom, jakým způsobem stát spoluutváří podmínky. A musím říci, že v současné době je nutné o tom hovořit, protože ten tlak je veliký – jak na kantory obecně vzato, tak na prostředí MŠ (čím dál více dětí, čím dál více striktních instrukcí). Je tu papírování, čímž se umírňuje prostor pro učitelku a pro její přímou práci s dětmi. Jak se liší vzdělávání židovských od nežidovských dětí, tím je to také jasné. “

Já: „Zachovávají rodiny tradice i doma či se děti s tradicemi setkávají pouze v MŠ?“

„Rodinné tradice? No buď to doma zachovávají nebo ne. Jsou ale rodiny, které přivedly své dítě, protože řekly, k nám se to nedostalo, my jsme to nemohly mít, tak si přejeme, aby alespoň on nebo ona, ale je pravda, že skrze děti ty rodiče jsou do toho vtahováni a tím žijí. Například ze začátku, tak to bylo pro rodiče nepříjemné a styděli se, že toho málo ví. To je pochopitelné, protože v rámci Jiskřiček a Pionýrů se o tomhle nic nedozvěděli. A navíc ta úzkost, že byly židovské rodiny, kde se o tom nemluvalo, protože nechtěly, aby ty děti věděly, že prožili to, co prožili. Já jenom vím, že moji vrstevníci někteří o tom mluvili velmi málo, ale na druhou stranu je to pochopitelné, že ti rodiče nevykládali o tom, že přijeli do koncentračního tábora, neměli co říct. “

Já: „Jsou učitelky ve třídě pouze židovské víry?“

„Učitelky nejsou židovské víry, protože jsme zatím nenašli žádnou učitelku, která by byla židovské víry a byla vystudována v této profesi a chtěla to dělat. Vždy, když nastoupily nové učitelky do této třídy, tak nastoupily, protože si to vybraly, protože to chtěly. Nikdy tady nebyl nikdo, kdo by tam nechtěl být. Skoro vždy, pokud ta učitelka, když nepočítám ty začátky, které jsou vždy krušné, tak ale i tam z těch prvních dvou, ta jedna otěhotněla. Učitelky sem přišly, protože se chtěly naučit něco nového, něco o tom věděly, zajímalo je to a zájem vede pozornost. Vždy tu učitelky byly dlouhou dobu, například současná, ta je tady již deset let. “

Já: „Byl na ně požadavek, že když nastupovaly, musely mít o židovské víře již nějaké povědomí?“

„Většinou neměly, když jsme začínaly, tak většinou neměly. Ty první dvě dokonce jely na týden do Londýna na kurz. Potom na to nebyl ani čas, ani peníze. Tenkrát, když se připravoval ten projekt, tak na to bylo to léto. A v průběhu školního roku se dá těžko něco

měnit. Jedna učitelka tady byla ze židovského prostředí, která se vrátila z Izraele, krátkou dobu, ani ne školní rok. Protože ta jedna odešla v průběhu školního roku, myslím, že ke spokojenosti její, a myslím i naší. Neměli jsme nikoho, a tato se vrátila z Izraele, a vypracovala příručku, která má 25 stran. V té příručce jsou zásadní věci. Když někdo nastupuje, tak si to vždy přečte. Máme to tady pro každého z nás, kdo tady je. Kromě toho máme literaturu a dnes mě v souvislosti s internetem mile překvapuje, že učitelka, která nastoupila v září. Já přijdu do třídy, a ona k Pesachu vyvěsila pro rodiče takové povídání, několik stránek o Pesachu, protože někdo z rodičů měl pocit, že to tam chybí. Ti rodiče, jak jsem řekla, jsou jedna, většinou, ne úplně běžná populace, více pečují o své děti. Ale více jsou nebezpeční v tom slova smyslu – overprotected, přepečovávaní a takovéto až takhle to má být a já si přeji, aby to takhle bylo. Protože rodiče mají jasno, co chtějí. V současné době se klade důraz na kroužky a na to, aby to dítě bylo od malička vedené a chodilo na AJ, pokud možno k tomu ještě další tři kroužky. To, co si myslíme s učitelkami, v naší i jiných třídách, že děti potřebují rozvrh, rituály, klid, pohodu, zažít si to, užít si to a pohyb, a jestli bude chodit do kroužku malý vědec, pro někoho to může být určující pro celý život, ale myslím, že to bude malé procento, a že pro některé z nich by bylo zdravější, kdyby se vyspaly. Jsou děti drobné, subtilní, které přijdou unavené, a záleží na režimu rodiny, když sem někdo přivede dítě na sedmou hodinu (protože musí, např. matka samoživitelka) a musí mít odpoledne kroužky, potřebuje se to dítě v půl jedné vyspat. Jsou děti ambiciózních rodičů, kteří prostě mají pocit, že čím více kroužků zaplatí, a to dítě je více akční, je to pro něho lépe. Ale jak my víme, je to individuální a každé dítě potřebuje to své. U nás učitelky říkají, nevím, jestli je to v souvislosti s tím provozem, že je jednodušší, když všechny děti si lehnou, poslechnou pohádku a odpočinou. Ne když mají několik dětí, které nejdou spát, několik dětí, které budou v půl druhé vstávat, a několik dětí, které budou vstávat ve dvě hodiny a v půl třetí ten zbytek. Potom se nevyspí ty děti, které to potřebují, ty nejmladší. Ale to je dané heterogenní třídou, předškoláci to mají například snadnější. Myslím si, že učitelka je může z postýlek zvednout všechny dřív, ty děti jsou na tom věkově tak, když v jednu zalehnou, můžou ve dvě s přehledem vstát. Další věc je, že pokud spí pět, osm, do deseti dětí, je to něco jiného v prostoru, než když jich spí dvaadvacet a uličky jsou desetacentimetrové. To jsou vnější okolnosti, které jsou ale dosti určující a člověk je nemůže navolit. O tom jsem mluvila, že ten tlak společenský je takový, protože rodiče jsou často nuceni z ekonomických důvodů, a nebo

pseudoekonomických důvodů. Proto děti dávají do socioekonomických zařízení v útlém věku, tím útlým věkem myslím dva roky. ‘‘

Já: „Nehrozí nebezpečí koncentrovat židovské děti do jedné třídy?“

„Jestli hrozí nebezpečí děti koncentrovat do židovské třídy? Nevím, život je nebezpečný sám o sobě, abych tak řekla. Když se člověk narodí v židovském prostředí, tak nemá moc na výběr, záleží na rodičích, jestli to dítě dají do třídy nebo ne. My jsme se tady vlastně s projevy antisemitismu vlastně nesetkali za dvaadvacet let, což myslím si, je dobrá výpověď o společnosti jako takové, ale myslím i o způsobu komunikace, jednání a vytváření prostředí. Měli jsme tady jednou, to bylo v roce 1995 telefon, že tady je nějaká bomba, ale to bylo v době, kterou vy nemůžete pamatovat. My si myslíme zpětně, že to byl někdo opilý, kdo měl zatmění mysli. Já jsem u toho nebyla, protože jsem tady nebyla v budově. Šla jsem zrovna na obec. Když jsem přišla, tak ty děti už byly evakuovány na hřiště. Bylo to těžké, nic tady samozřejmě nebylo. V té době to bylo tak, že děti volaly do ZŠ, že tam je bomba, aby měly volno. A to bylo v tomto období, že byla nějaká škola sem tam vyklizená. Tohle už není, ale přibýlo mnoho jiných nepříjemností. Jednou jsme se setkali s tím, že přišla maminka se zeptat, jestli neohrožujeme ostatní děti tím, že tady je židovská třída. Ona si přála, aby její dítě mělo stejnou ostrahu, jako děti ze židovské třídy. Že pochází z Austrálie a tam mají všechny děti všechno stejné, ty možnosti. Tak jsme jí vysvětlili, že židovská obec nemůže platit šestero dalších ostrah, že městská část totéž platit nebude, tak to je. Samozřejmě měla volbu, aby dítě dala do jiné MŠ. ‘‘

Já: „Jaká panují v MŠ bezpečnostní opatření? Setkali jste se v průběhu existence židovské třídy s projevy antisemitismu?“

„Bezpečnostní opatření, tak my tady máme ostrahu, což nezveřejňujeme moc, celou dobu, co tady jsou židovské děti. Ale došlo k tomu vůbec ne v souvislosti, byly k tomu dva aspekty. Jeden aspekt byl, že tu byl jeden otec, který byl psychicky nemocný a ohrozil partnerku, matku dítěte, tak jsme okamžitě požádali o ostrahu. Ale v rámci židovských objektů ta ostraha byla vždycky. Ale když jsme začínali, tak jsme byli první výchovně-vzdělávací výchovné zařízení v ČR. A nikdo s tím neměl zkušenosti. To byla jedna věc a druhá věc, že

tady někdo kradl dětem bundy. No tak jsme si řekli, že by bylo lepší asi tomuto nenechávat volný průběh, a to bylo motivem, proč tady byly vstupy na čipy, abychom tomu zamezili. A teď po rekonstrukci zahrady se to povedlo, protože bylo možné přijít brankami, které jsou ze stran do zahrady, ale i vlastně do celého objektu ze strany zahrady. A protože tu byly nějaké pokusy o vloupání a krádeže, teď když se udělala i zahrada, jsou čipy i na brankách, takže je trochu omezený vstup, ale ten plot nízký. Z toho, že je teď tady 180 dětí a jedna třída je židovská, tak si myslím, doufám, že nějaké nebezpečí nehrozí, protože, kdo by cíleně útočil na děti, je to velmi asociální.

My se tím nikde neprezentujeme, protože tím bychom zase vytvářeli prostor pro napjatou atmosféru. Na druhé straně je tady Sparta, a to je zápas, co zápas nějaká parta opilých, kteří se chovají nepřiměřeně v jakémkoliv prostředí, ten antisemitismus je podružný nebo sekundární, protože oni nevědí, která bije, přelezou plot a dělají výtržnosti. To nesouvisí s antisemitismem. “

Příloha 2

Rozhovor č. 2 – doplňující otázky:

Já: „*Mohla bych se zeptat, jestli i v židovské třídě existují některé programy pro předškoláky?*“

„Samozřejmě, my to považujeme za samozřejmou povinnost, aby děti dostaly všechno, co mají dostat, tak jak jsem řekla, jestliže jsou občany tohoto státu a chodí do státní školy, aby měly stejnou přípravu do základní školy jako každé jiné dítě. To znamená, máme sešity pro předškoláky. Každý předškolák má svůj přípravný sešit. Vybrali jsme takové sešity, které máme vyzkoušené, že jsou dobré. Když jsou volnočasové aktivity, tak dítě ráno, když přijde před půl devátou, si může sešit vzít, individuálně dostane jednu stránku a když to hezky udělá, dostane jedničku s hvězdičkou nebo nějakou nálepkou. Kromě toho učitelky pracují s dětmi ve dvou skupinách a pro předškoláky ještě máme nějaké činnosti navíc. Například paní učitelka řekne, že předškoláci mají nějaké cvičení. Nebo řekne, ty jsi předškolák, tak by sis mohl zavázat tkaničky.“

Já: „*Když děti navštěvují židovskou třídu chystají se poté do židovské ZŠ?*“

„Teď jsem k tomu zrovna psala zprávu, protože jedna židovská škola je v ulici Belgická. Tam je to dané především, bych řekla, lokalitou a logistikou rodiny. Ty rodiny, které bydlí na druhém břehu, kde je to blíže do Belgické, tak tam většinou své děti dávají. Ti rodiče, kteří bydlí tady a dál, většinou ne. To, co jsem se já tady naučila, jestliže má dítě do MŠ cestovat více než hodinu, pozbývá to smysl. Ať je to jakékoliv zařízení. My jsme ze začátku i svázeli děti, židovská obec k tomu dala mikrobuse k dispozici, ale potom jsme pochopili, jak se kumuluje doprava, že to není reálné, protože, aby to dítě jezdilo od sedmi do osmi v mikrobuse nebo autobuse, aby sem potom dorazilo v osm. Dokud jich bylo málo, tak se svázelo z okrajových částí Prahy. Potom jsme zjistili, že to je na úkor rodin, které sem děti vozí. Že židovská obec platí svoz osmi, deseti dětem.

Jsou i jiné způsoby, teď dokonce je takový program E-learning, počítačové programy pro školní děti mimopražské židovské. Myslím si, že ve školce se může dítě naučit něco, co má v zátylku, a jak bude ta rodina na tom, to musíme nechat na nich. A taky záleží na životním

stylu, teď přibývá dětí, kde je jeden rodič Izraelec. Sem tam jsou v rámci židovské třídy, to dříve vůbec nebylo. Ale současně tady bylo vždy nějaké dítě, kde jeden rodič byl Slovák nebo z Ruska.“

Já: „Dochází do třídy pravidelně rabín?“

„Rabín sem dochází občas nebo my, když jdeme do synagogy. Některé děti chodí pravidelně do synagogy, tak ho vidí o židovských svátcích. Také záleží na osobnosti rabína.“

Já: „Pocházíte ze židovského prostředí. Nevyprávěla Vám babička nebo maminka o svém dětství? Víte, jakým způsobem probíhala výchova a vzdělávání předškolních židovských dětí? Máte stejný názor, že vše probíhalo v rodinném kruhu?“

„Jak znám pamětníky, tu generaci starší, ti obvykle nechodili do MŠ, protože maminky s nimi byly doma. Byla údajně, jsem se dozvěděla, tady jedna kuchařka, jejíž maminka sloužila v rodině rabínů, a ta dcera vedla nějakou, ale to myslím, že to nebylo ve smyslu MŠ, ale že tam děti chodily několik hodin dopoledne asi na věrouku. Maminka – té kuchařky, byla už hodně stará, a já jsem ji včas nešla navštívit, abych viděla, jak to vlastně bylo. Ale co se týče té generace přeživších, která teď je ve věku devadesát let, tak to, co znám z jejich vyprávění je, že byli s maminkou doma, a některé chodili v pátek do synagogy. A někde byly svíčky na stolech v pátek, někde ne. Jednou se chodilo na Vysoké svátky jednou do roka, když byl židovský Nový rok do synagogy. Záleží na té míře asimilace, spíše ty české židovské rodiny byly asimilované a rodiny slovenské nebo rodiny z Mukačeva, tam to bylo více ortodoxní podle toho jejich vyprávění. V rodině obvykle bylo 3, 5, 7, 9 dětí. Žádná MŠ nebyla. Oni by vám vyprávěli o rodinném společenství té konkrétní rodiny. Ti, co přežili, tam myslím, že je pro ně nejuhelnější, že šli do koncentráků, když jim bylo dvanáct, čtrnáct.

Já myslím, že vzpomínky na dětství překryla hrůza války. Na jedné straně si myslím, že jim umožnilo přežít, to je domněnka, já to mám zprostředkovaně. Myslím si, že to šťastné dětství jim umožnilo přežít, protože to bylo to nosné, ta vzpomínka, to důležité. A současně malé děti nepřežily, ty šly s maminkami nebo samy do plynu a současně starší, kterým se to povedlo, přežily většinou ty, kterým bylo dvanáct, třináct. Pro ně bylo nejdůležitější vzdělání, které dostaly. Existuje klub Jáchymka, to jsou lidé, kteří prošli, tam v té knížce, to jsme dělali s panem profesorem Matějčkem – děti, které chodily do školy před válkou, myslím, že to bylo

do školního roku 1942. Postupně nesměly chodit do školy, to znamená, že buďto měly vyučovací kroužky, které rodiče zorganizovali doma, nebo chodily do Jáchymovy ulice – to byla poslední škola, kam směly chodit židovské děti, která byla založena myslím 1906. A dokonce tam učil Franz Kafka. Protože to byl objekt židovské obce pražské, tak děti nesměly chodit do státních škol, ale mohly chodit do Jáchymovky. A to bylo pro ně poslední školní vzdělání. A to, co je zajímavé, že ty děti, co přežily, že v rámci populace ženy, které přežily měly vyšší vzdělání než běžná česká populace. Vzniká otázka, jak to vzniklo. Jestli to bylo tím, že přežili ti schopnější, ti nadanější nebo přirozeným výběrem nebo, že vzdělání bylo pro ně natolik důležité, protože ho neměli. Výchova a vzdělání byla v rámci židovských rodin velmi důležitá a ještě, když nastalo ohrožení při nástupu Hitlera k moci, tak rodiny se snažily, aby měly nějaký kurz, něco, co by jim umožnilo přežít. Někde to byly ruční práce, někde to byl anglický jazyk. Další věc je, že většina židovských rodin byla bilingvní. Protože do vlády Josefa II. existoval Familiantský zákon, o tom, že se ženit a vdávat mohli pouze první z rodiny. Rodina žila pospolitě, výuka se udržela tím, že se tradovala. To znamená, že uměl někdo nějakým způsobem v rodině hebrejsky, ale současně komunikace se společností (psaná forma) byla propojena s němčinou. Současně na venkově chodili židé do škol, které byly zřízené Marií Terezií. Děti se zde v rámci vesnice sešly. Můj dědeček takto chodil do školy, měl údajně šest tříd obecných.

Doporučuji knížku Rakous – Modche a Rezi, kde autor popisuje, jak chodil do židovské školy. To byla situace před válkou, ještě za Rakouska-Uherska. Možná, že tomu přispělo putování lidí, že se museli v rámci prostředí, kde byli nějakým způsobem etablovat. Protože nesměli vlastnit půdu a jeden z prostředků živobytí byl obchod. To znamená, že mohli mít nějaký koloniál na vesnici, a tam museli mluvit německy i česky, pokud se chtěli domluvit. To je to, co usuzuji. Potom teprve v rámci - jestli ještě byla ve Španělské synagoze původní expozice, tam byly zmínky o dětech z Jáchymky, poté tam byly diplomy prvního židovského lékaře, byl tam vysvětlen přechod od Josefa II. Myslím si, že záznam o předškolním vzdělávání bude problém, protože to probíhalo v rodinách, netradovalo se to v institucích. I tohle může být záznam.

Doporučila bych i výstavu v Pedagogickém muzeu o vzdělávání a výchově, knihu od Rabína Federa, kde on popisuje své dětství – jak on chodil do školy, něco o rodině. “

Příloha 3

Rozhovor č. 3

Já: „Pocházíte ze židovského prostředí? Z jakého důvodu jste se rozhodla pro práci se židovskými dětmi?“

„Já nevím, jak jsem se k tomu dostala. Předtím jsem se o židovství nezajímala. Nevím, jsem tu, což je velmi příjemné. Popravdě jsem o Židech věděla maximálně ze školy z hodin dějepisu. Ale reálně jsem se se zvyky a tradicemi setkala až teď. Máme tady děti, jak jsem již zmiňovala, z ortodoxních rodin, které si potrpí na košer kuchyni, dodržování všech svátků. Tihle rodiče si samozřejmě chod třídy hlídají. Další, co mě napadá, jsou například kalíšky na umývání rukou v umývárně. Děti z ortodoxnějších rodin je opravdu používají, kdy si napustí kalíšek a přelévají vodu, a myjí si tak ruce. Děti z méně ortodoxních rodin kalíšky nepoužívají, protože je úplně neznají. Dále tu máme košer kuchyni a každý pátek se slaví svátek Šabat. Kluci dostanou kipy, pomodlíme se nad džusem, mělo by to být nad vínem, ale samozřejmě to v prostředí MŠ nelze. Máme tu barchety, chleba, a modlíme se nad světlem. Jedná se o židovský rituál, který tu máme každý týden. Dodržuje se košer strava, což je asi také nejvýraznější pro každý den.“

Já: „Bylo pro Vás náročné se se vším při nástupu seznámit – se všemi svátky, tradicemi, když pro Vás bylo vše nové?“

„Nové to bylo, ale hezky nové. Když se v současné době mluví o bojích mezi jednotlivými náboženstvími, jde z toho strach. Říkala jsem si, že to je vlastně o tom, že lidé nevědí, neznají. A Izrael je jediné místo, kde dokáže na jednom kusu země žít několik náboženství pohromadě. A až tady jsem si uvědomila, jaké to je, když například člověk navštíví židovské muzeum, slyší ty lidi. Je to o tom, že oni poskytnou informaci, kterou získají, berou ji jako další otevřené dveře a jdou dál. Prostě to tak berou. Vlastně respektují to, že my s kolegyní nejsme Židovky. Já například před svátkem Chanuka, když jsem tu něco dělala, doma jsem si něco načítala, tak mě potěšilo, když za mnou rodiče přišli a řekli, jestli mi nechybí Vánoce. Já jsem odpověděla, že nechybí. Vánoce mám doma a jsem vlastně ráda, když v té práci se

setkávám s něčím jiným, novým. Oni mne respektují, i když nejsem Židovka a já respektuji je. Je to jenom o tom, že ti lidé si nesmí ubližovat. Je to založeno na toleranci, respektu. Nezacházet za hranice, kde by šlo o zdraví. To tady samozřejmě není, jen mne to k tomu napadlo.“

Já: „Kde jste získávala informace vztahující se k židovské tematice?“

„Jak Vám asi řekla K.B., byly tu učitelky průkopnice, které všemu položily základy. Některé vytvořily příručky, kde zaznamenaly různé židovské svátky, které jste asi taky viděla. Informace jsem získala i od kolegyně a zbytek jsem si našla sama, načetla.“

Já: „Jaké národnosti jsou děti, které do třídy dochází?“

„Rodiče jsou převážně Češi. Ale máme tady novou holčičku z Ruska, ta to má tedy těžké, protože ta mluví rusky, teď se začíná učit česky, pobírá to. Potom tu máme jednu holčičku, jejíž tatínek je Američan a maminka je Češka, takže mluví česky i anglicky dobře. Tatínek H. je Izraelec stejně jako tatínek E. a D. Ale žijí dlouhou dobu v Čechách.“

Já: „Jakým jazykem se ve třídě mluví?“

„Ve třídě je 28 dětí. Mluví se česky. Hebrejsky se učí děti pomocí kroužku. Každou středu a pátek má naše židovská třída hebrejštinu, kam dochází asi polovina dětí. Dochází sem externí pracovnice. Ale to je také taková věc, o které jsme se s kolegyní bavily, že bychom s ní chtěly navázat spolupráci. Teď je to spíše takové, že ona se s dětmi naučí nějaká slovíčka a potom to není využité. Mohly by mít například nějaký notes, kam by si vlepovaly, co se učí, tak bychom to mohly hned využít.“

Já: „Dochází na hebrejštinu všechny děti nebo pouze děti předškolní?“

„Především dochází předškoláci. Mladší děti ne, tříleté ani čtyřleté ne.“

Já: „Nenarušuje kroužek program třídy?“

„Ona je to na jednu stranu výhoda. Ve středu, když je to odpoledne, tak narušuje. Protože děti, které chtějí spát, nemůžou, protože do toho tady ostatní děti neustále pendlují. Ale

v pátek je to v rámci dopoledne. Takže využíváme to, že když si M. (externí pracovnice) vezme půlku dětí, tak já si s druhou půlkou tady něco můžu udělat. Většinou to necháváme na tělocvik, kdy s menším počtem dětí ve třídě lze něco udělat. Není to jen tak na oko, protože je to malá třída. ‘‘

Já: „Proč posílají rodiče své děti právě do židovské MŠ?“

„Jsou tu rodiče, kteří se s židovstvím tolik neseťkali. Jsou ze židovského prostředí, ale nebyli v tom vychovávaní. Proto sem posílají děti, aby se skrze ně o židovství něco dozvěděli. Jedné mamince jsem půjčovala brožurku, aby věděla, který svátek je, jak se slaví a proč. Když sem děti rodiče přihlásili, věděli, do čeho jdou. Jak jsem říkala, Židé jsou velmi semknutí. Když jsem sem nastupovala, bylo znát veliké napětí, kdo sem přijde, kdo jsem. Slyšela jsem rodiče mezi sebou si šuškat, že to bude dobré, že ji přijmeme. Chvíli to trvalo, než si mě všichni ořukali. Poté zjistili, že je vše dobré, že by to šlo. Rodiče se mi teď svěřují, vše mi na rovinu říkají. ‘‘

Já: „V čem je třída specifická?“

„Jak jsem již říkala, snažíme se judaismus vkládat do klasických činností, vyjma pohanských svátků typu Čarodějnice, vynášení Morany. Židovské svátky jsou zvláštní v tom, že jsou posuvné, souvisí se židovským kalendářem. Kolegyně má již svá zaběhlá témata, je potřeba svátky do plánování vložit. To znamená, že si na začátku měsíce sedneme a plánujeme témata a svátky na měsíc, dva dopředu. ‘‘

Já: „Jaké se užívají metody práce s dětmi?“

„Všechny metody jsou stejné jako v běžných třídách. Jediné, co mě napadá je, že například v hodinách TV běháme proti směru hodinových ručiček, abychom děti seznamovaly s hebrejštinou, která se čte zprava doleva. ‘‘

Já: „Podle kterého kurikula se v židovské třídě pracuje?“

„V naší MŠ je to tak, že pro všechny je platným kurikulem RVP PV a ŠVP. Ve třídě si s kolegyní vytváříme TVP. Inspiraci čerpáme již z minulých let. Od prvních učitelek židovské

třídy, které byly průkopnicemi tvorby kurikula židovské třídy, vyslanými na studia do Izraele. Jak jsem již řikala, ve TVP vycházíme ze ŠVP. Témata si s kolegyní plánujeme na týden až dva. Snažíme se judaismus projmout do klasických činností, vyjma svátků. Snažíme se do běžného denního režimu zapojit například nejenom české, ale i hebrejské písne. Většina dětí v naší třídě používá v běžném životě hebrejštinu, na druhou stranu tu máme i děti z neortodoxních rodin.“

Já: „Kde čerpáte inspiraci pro návrhy aktivit? Jak jste již řekla, čerpáte od svých předchozích kolegyň?“

„Všechno vychází ze židovského kalendáře. Jedná se o příběh, který nemůžeme úplně změnit.“

Já: „A co je pro plánování typické? Napadalo mne to v souvislosti například se svátkem Vánoc, kdy existuje mnoho materiálu, ze kterého se dá čerpat.“

„Tak například svátek Chanuku může člověk také různě pojmout. Tam je sice jasně daný nějaký příběh jako o Vánocích a člověk to jen těžko změní. Ale poté už je to jen na kreativité učitelky. Nám se žádné meze nekladou, co se týče nápadů a kreativity. Hlavně, ať to splní to, co to má splnit. Když seznámíme děti se svátkem tak, jak to má být, naučíme je písničky, básničky k tématu a obohacujeme o další činnosti, jako například o výtvarnou činnost. To už záleží vážně na tom, jak to pojmeme. Nejsme nijak svázané. Pro nás je stěžejní dodržovat košer kuchyni, podsouvat dětem hebrejštinu, aby věděly, že je. I když oni to samozřejmě ve většině případů vědí moc dobře. Důležité je seznamovat je se svátky. Chceme, aby se především spolupracovalo se židovskou obcí a jinými institucemi, protože to vše k sobě patří, jelikož Židé jsou velmi semknutí. S kolegyní k tomu také musíme mít nějaký vztah, nemůžeme se oddělit.“

Já: „Pracují i jiné MŠ dle stejného kurikula?“

„Nepracují, v těch Lauderkách se na to židovství klade ještě větší důraz. Tam mají každý den hebrejštinu, buď odpoledne nebo dopoledne, učitelky mluví hebrejsky a střídají se ve dvou třídách. Jedna má odpoledne česky a dopoledne hebrejsky, druhá poté obráceně. Ale zase

nemají tolik prostoru na chození ven a další aktivity. Ale tyto děti poté mohou pokračovat do Lauderových ZŠ. “

Já: „Mohou se ke kurikulu vyjadřovat i rodiče?“

„Pokud rodiče něco říkají, tak spíše naší garantce předškolního vzdělávání pro děti ze židovských rodin. Ale ve třídě spíše ne. My jsme s kolegyní s rodiči denně v kontaktu a když je potřeba, tak si cokoliv s rodiči řekneme. Když jsme dávaly rodičům dotazníky, jak třídu vedeme a zda jim něco schází, tak jediné, co jim vadilo bylo, že nevidí to, jakým způsobem vedeme jejich děti k židovství. Rodiče ví, že děti umí nějakou hebrejskou písničku, děláme s dětmi i nějaké dramatizace biblických příběhů, ale už nevidí ten průběh. Nevidí to, co za tím je. Chtějí mít nějaké dostupné hmotné informace, nějaké papíry, aby viděli, že to, co tady děláme je něčím podložené. Měli jsme jednu připomínku, což je pravda, a to se chystáme udělat. Jinak jsou rodiče spokojení.

Rodiny židovstvím doma opravdu ve velké míře žijí. Pro ně je to normální. My jsme s kolegyní ty, které se stále něco nového o židovství učí. Kolegyně byla zvyklá na nějaký chod, který byl dlouhodobě zavedený. Teď jsem nově přišla já a to, co jsem se naučila, jsem chtěla do plánování vložit.

Rodiče jsou velmi soudržní. I když jsou děti z různých společenských poměrů panuje mezi nimi soudržnost. Není to založeno na dominanci, kdo lépe, kdo více. Většinou se rodiče opravdu dětem věnují. Pro maminky je velmi důležité, aby se staraly o své děti, v židovství to tak je. Žena se má postarat o své dítě, aby z něj vychovala slušného a prosperujícího člověka. I rodiny jsou relativně soudržné, o děti se starají i otcové, ale maminky samozřejmě více. Rodiny přiznají, že o židovství moc nevědí. Samozřejmě je to různorodé, protože některé rodiny nežijí životem v rámci židovské komunity, ale některé naopak ano. Mezi dětmi nepanuje žádná rivalita. Máme tady holčičky, které jsou pravdu velmi vedené k židovství. Od nich se občas ozve něco, že se utvrzují v tom, že ony jsou Židovky a my nejsme. Jsou na to hrdé a umí to říct. Jednou se ozvalo například, že já jsem Žid, já jsem chytrý. Jsou to spíš ale takové průpovídky. “

Já: „Jakým způsobem probíhá spolupráce s rodiči?“

„Já nevím, u nás je to jiné. Tím, že jsem sem nově přišla, tak vidím ten přechod. Předtím mi přišlo, že jsem musela rodiče do třídy zvát. Tady je musím vyhánět. Já, když jsem sem přišla, tak to bylo tak, že rodiče bez problémů otevřeli dveře, přišli, cokoli si vzali, udělali. Volnost to byla úžasná, ten kontakt tady funguje. Já jsem spíše tady s kolegyní nastavovala nějaké hranice. Že jsem ráda, že tu jsou, naštěstí to tak opravdu je – přijdou, řeknou, cokoliv. My když něco od rodičů potřebujeme, tak se snaží pomoci, na to si nemůžu stěžovat. Výhodou je, že se mezi sebou i všichni znají. Nicméně jsem tomu musela trochu zatrhnout tipec, protože svou přítomností někdy děti rušili. Proto jsem řekla, ať dodělají, co potřebují a poprosila je, aby odešli. Bylo znát, že předtím tu byla veliká volnost. S kolegyní jsme tomu dali nějaká pravidla, že rodiče sem rádi chodí, když vyzvedávají děti, tak si tu s nimi i chvilku pohrají. Rodiče už si teď nedovolí tolik, jako si dovolili předtím. Díky té volnosti jsme ztráceli přehled.

Spolupráce s rodiči je teď skvělá. Spousta rodičů se snaží podílet i na tom, jak třída vypadá. Je to více otevřené, rodiče tu tráví s dětmi více času. Mnohem více se programu zúčastňují. Víím, že například pan K. před Chanukou radil, co by se dalo například na svátek Chanuka využít, že najdu to a to na těch a těch stránkách. Takže přinesl mnoho nápadů. Ono je to tím, že žil v Izraeli, jako dítě oslavami svátků prošel. Taky myslím, že je to tím, že jsou tu ti rodiče tři roky, takže jsou více v kontaktu s učitelkami, jsou na nás zvyklí. Někdo tu má například již čtvrté dítě. Takže jsou tady některé rodiny skoro jako doma. Jsou rodiny, které tu mají tři, čtyři děti. Paní Z. mi například říkala, že kdy sem přestane s dětmi chodit, bude jí to líto, protože je tu na to zvyklá. Rodiče se sem rádi vrací, protože víím, že sem přijde nějaká maminka, já koukám, kdo to je, a ona se mi představí, že sem chodila ta a ta dcera nebo ten a ten syn, a že jdou pozdravit, protože šli kolem. Je to tady pravdu příjemné, více rodinné. Cítím tu větší vzájemnost, příchyllost. Ti rodiče více nejenom sdílí ten program, ale se na něm i podílí – například když někdo jede do Izraele, přiveze nějaké dobroty nebo nějaké pomůcky. Například pomůcky na svátek Purim nebo omalovánky na Nový rok. Nebo přivezou jahody pro všechny děti, vždycky je to pro všechny. Nechceme, aby někdo něco dostal a ostatní ne. Takže si myslím, že je to takové větší sdílení. Je to znát, že rodiče sem chodí dlouho, že i mezi sebou se rodiče znají.

Jinak tu máme oproti jiným třídám navíc ochranku, který má na starost celý objekt. A i ty děti u sebe přes noc přespávají, slaví spolu narozeniny, někdy jedou na víkend k někomu. Velmi se přátelí, protože rodiče se znají často z dřívější doby. A hlavně si pomáhají, například když se rozvedli rodiče K., tak ostatní maminky okamžitě pomohly – v rámci vyzvedávání dětí, přespávání, když si maminka potřebovala něco zařídit. Myslím si, že i díky té podpoře rozvod děti lépe překonávaly. ‘‘

Já: „Jak jsou děti vedeny ke kulturnímu dění?“ Chodíte s dětmi například do synagogy? Je ještě něco specifického pro židovskou třídu – například speciální výlety? Slyšela jsem, že děti se chodí dívat do základní školy. ‘‘

„My jsme letos nebyli, protože veškerých akcí bylo letos mnoho. Nenašli jsme společný čas, kdy by se to hodilo. Spolupráce se školou tenhle rok vůbec neproběhla. Významnější je pro nás asi spolupráce s Hagiborem. Jezdí k nám děti z Lauderovy školy s dramatickým kroužkem, kdy předvedou nějaké představení. ‘‘

Já: „Dochází do třídy pravidelně rabín?“

„Ne to ne. Spíše spolupracujeme s Hagiborem, kam dojíždíme a děláme představení nebo sem občas rabín zajde a udělá nám nějakou přednášku. ‘‘

Já: „Jaká specifika se objevují ve stravování dětí?“

„Máme tu košer jídlo, takže si důsledně přejeme, aby se sem nenosilo žádné jiné jídlo, což je respektováno. Když jsou narozeniny, tak říkáme rodičům, ať nosí raději ovoce, ovocné tácy, protože ne každý má doma košer kuchyni. Měli jsme tu aféru například s želatinovými bonbony, které děti nosí do třídy při narozeninách. Musíme hlídat, aby i bonbony byly košer, aby v nich nebyla vepřová želatina. Jsou to maličkosti, ale opravdu důležité. ‘‘

Já: „Myslíte si, že je židovská třída izolována od běžných tříd nebo dochází ke kooperaci?“

„Nemyslím si, že by byla úplně separovaná. Když MŠ objednává představení v divadle, tak tam jdeme samozřejmě. Ale pokud jsou na Vánoce nějaká vánoční představení o Ježíškovi, tak to nejdemo. To se nám vynahradí nějakým jiným způsobem nebo taky ne. Záleží, co se

podarí sehnat. Potom, když jsou na zahradě různé akce jako například Čarodějnice, tak toho se také neúčastníme. Nebo když je vynášení Morany, toho se taky neúčastníme. V tomhle smyslu jsme taková ostrčení. Ale to spíše vnímám já jako dospělý člověk. My s kolegyní si tady děláme to svoje a ostatní kolegyně necháme, ať si to udělají jinak. V tomhle jsme jaksi odtržení, ale jinak děti mají kamarády i v jiných třídách. Rodiče dětí se setkávají. Nemám pocit, že by tato třída byla nějak odtrhnutá. Ale je fakt, že tím, že tato třída je jako jediná heterogenní, jako jediná je nějaká alternativní, tak někomu to ne úplně vadí, ale přijde mu to jako, že jsme jiní. Když jsem sem nastoupila, tak jsem slyšela, že my jsme jiní, uřvaní, ale vlastně je to jenom o tom, že je to takový falešný klam. Když je člověk v jiné heterogenní třídě jiné MŠ, tak je to úplně stejné. Jenom jinak pochopené vůči jiným třídám, jinak asi ne.“

Já: „Pokračují děti ze židovské třídy do židovských ZŠ?“

„Není to pravidlem. Letos nám odchází sedm předškoláků, do židovských se chystají tři děti. Dle mého názoru pokračují děti ortodoxních rodičů do židovských ZŠ. Děti z neortodoxních rodin, které tradice a svátky tolik nedodržují, pokračují do běžných ZŠ.“